

№ 1339 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15> (дата звернення: 02.04.2018).

Одержано 12.04.2018

УДК 342.922

Олена Сергіївна Хлівняк,

*ад'юнкт Харківського національного університету
внутрішніх справ*

ДО ПИТАННЯ ЩОДО СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

Розвиток суспільства дає підстави стверджувати, що захист прав і свобод дитини є основним чинником у формуванні правосвідомості й культури майбутнього покоління та забезпечує правову основу формування правової держави і громадянського суспільства. Дитина, як суб'єкт суспільних відносин має особливий статус. Це обумовлено її фізичною, розумовою, моральною та духовною незрілістю, залежністю та можливістю зловживань з боку інших осіб. Забезпечення прав та свобод дитини передбачає ряд відповідних загальних та спеціальних гарантій для їх реалізації, як системи узгоджених соціально-економічних, політичних, культурних (духовних), юридичних умов, засобів і способів, спрямованих на охорону, реалізацію й захист прав та свобод дитини [1].

Проблематика способів захисту прав та свобод дітей в Україні, історія їх становлення й розвитку, правове забезпечення, створення механізму для їх реалізації були предметом дослідження багатьох науковців різних галузей права, а саме: С. Л. Лисенкова, О. І. Анатолієва, Н. М. Оніщенко, О. Ф. Скакун, Ю. С. Шемшученка, Н. М. Крестовської, В. В. Кулапов, В. С. Нерсисянц, Л. М. Зілковська, О. І. Карпенко та інші вітчизняні й міжнародні науковці.

Мета цього питання полягає у визначенні особливостей становлення та розвитку правового регулювання забезпечення та захисту прав дитини в Україні.

Безумовно, проблема забезпечення прав дитини має своє історичне коріння. У первісному суспільстві до дитини ставилися двояко – з одного боку, вбивство дитини не вважалося злочином, з іншого – діти були економічно вигідними. Мати багато дітей, особливо синів, слугувало гарантією міцності соціальних позицій сім'ї. З розвитком суспільства, з переходом до осілого способу життя та більш надійної продуктивної бази общини, вбивство дітей практикується головним чином за «якісними» показниками – вбивали тих, кого вважали фізично або морально неповноцінними.

Дитина не була включена в офіційну систему суспільства і не була суб'єктом права в повному розумінні цього слова. Відповідно до Соборного уложення 1649 р. в Росії діти не мали права скаржитися на батьків. Убивство сина або дочки каралось усього лише річним тюремним ув'язненням, а після відбуття покарання – церковним покаанням, тоді як дітей, що зазіхають на життя батьків, закон нещадно карав стратою. Скасовано цю нерівність було лише у 1716 р. Петром I.

Першим міжнародним документом, в якому ставилася проблема прав малолітньої людини, була Женевська декларація 1923 року. Уперше в історії людства було сформульовано право дитини на допомогу, виховання, захист, тобто в тих сферах життя, де раніше йшлося тільки про філантропію. Декларація спрямована на створення умов, що забезпечують нормальний фізичний і психічний розвиток дитини. Однак цей документ мав лише декларативний характер, і тому реальний правовий захист був можливий через створення норм національного права на основі прийняття державами міжнародних договорів [2].

Одним з етапів розвитку гарантій прав і свобод дитини пов'язаний із становленням України за часів радянської влади. Протягом вказаного періоду в Україні прийнято чотири конституції (1919, 1929, 1937, 1978 рр.). Конституція УРСР 1937 р. закріпила механізм реалізації широкого спектра прав та свобод, зокрема: для забезпечення прав дітей на освіту впроваджено загальнообов'язкову початкову та безоплатну вищу освіту, а також систему державних стипендій. З метою забезпечення прав дітей на охорону життя і здоров'я впроваджено безоплатне оздоровлення та лікування дітей незалежно від соціального

статусу. Крім того, у зв'язку із заборонаю примусової праці дітей чинним законодавством встановлено покарання для осіб, які займаються примусовою експлуатацією дитячої праці. Відповідно до ст. 120 Конституції УРСР 1937 р. державою охоронялися інтереси матері й дитини, що реалізовувалося в тому числі й шляхом надання жінкам відпустки зі збереженням утримання при вагітності та пологах [2].

Перша Загальна декларація прав людини буда прийнята 10 грудня 1948 р. Генеральною Асамблеєю ООН. У ній були зафіксовані основи захисту прав дітей. Зокрема, ч. 2 ст. 25 Загальної декларації прав людини проголошує, що «Материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу. Всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом». Дана декларація отримала свій розвиток в актах Прав Людини. В цих актах гарантовані рівні права всім дітям і забезпечення їх основних соціальних потреб. 20 листопада 1959 р. Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй прийняла Декларацію прав дитини, що регулює положення дитини в сучасному суспільстві. Основною ідеєю цього акта «Добро – дітям», яких людство повинно забезпечити всім найкращим. Декларація складається з 10 принципів, що забезпечують права дітей. Основні з них говорять про те, що дитині, незалежно від кольору шкіри, мови, статі, віри, законом повинен бути забезпечений соціальний захист, надані умови та можливості, що дозволили б йому розвиватися фізично, розумово, морально, духовно. У соціальному відношенні складені умови для здорового і нормального життя в умовах свободи й гідності. Дитина повинна бути першою серед тих, хто одержує захист і допомогу, а також повинна бути захищеною від усіх форм недбалого ставлення до неї, не говорячи вже про жорстокість та експлуатацію.

20 листопада 1989 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла та відкрила для підписання Конвенцію про права дитини, яка 27 лютого 1991 р. була ратифікована й Україною. Основні положення Конвенції відображені у Законі України «Про охорону дитинства» від 7 березня 2001 р., який визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону

здоров'я, освіти, соціальний захист та всебічний розвиток, встановлює основні засади державної політики у цій сфері [2].

Також, на підставі положень Конвенції ООН про права дитини та ряду інших документів з метою забезпечення гарантій політичних прав дітей прийнято Закон України «Про громадянство» (1991 р.), який вимагає письмової згоди 14-річної дитини під час зміни її громадянства, а після досягнення 16 років зміни проводяться за власною заявою дитини. Соціальні права дітей реалізуються шляхом обов'язку держави надавати допомогу багатодітним сім'ям для забезпечення дитини харчуванням, одягом та житлом, який закріплено у Законі України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми». Закон України «Про освіту» (1991 р.) встановив обов'язкове шкільне навчання дітей віком від 6–7 і до 15 років. Усі ступені шкільного навчання безоплатні. Відповідно до ст. 51, 52 Конституції України 1996 р. сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою, діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. З метою реалізації прав дітей на життя і здоров'я також закріплено, що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом. Крім того, на державу покладено обов'язок утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, внаслідок чого забезпечуються соціальні права дітей. Держава також заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей. Конституцією України також розширено механізм реалізації прав дітей на освіту. Згідно зі ст. 53 повна загальна середня освіта обов'язкова, держава гарантує її доступність і безоплатність. До того ж конституційно визначені органи, які здійснюють організаційну діяльність із забезпечення прав і свобод дітей [1].

З огляду на проведений аналіз становлення та розвиток правового регулювання та захисту прав дитини можна зробити такі висновки, що *на сьогодні в Україні діє розгалужена система нормативно-правових актів, які безпосередньо закріплюють юридичний механізм забезпечення, охорони та захисту прав дитини. Однак бурхливий розвиток суспільних відносин, що все активніше проявляє себе в усіх найважливіших сферах людського буття, а також прискорений розвиток технологічних*

інновацій, суттєво актуалізують необхідність моніторингу та удосконаленню окремих положень чинного законодавства у сфері забезпечення прав дитини.

Список бібліографічних посилань

1. Толкачова Г. В. Еволюція правового забезпечення гарантій захисту прав і свобод дитини. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 1. С. 72.

2. Оніщенко Н. М., Львова О. Л., Сунегін С. О. Права і свободи дитини: вступ до проблеми. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 13.

Одержано 19.04.2018

УДК 351.74

Данило Михайлович Черкашин,

*аспірант Харківського національного університету
внутрішніх справ*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ МІЖНАРОДНОЇ ПРОГРАМИ ІСТАР

В умовах масштабного реформування правоохоронних органів, в Україні постає важливе питання щодо вдосконалення професійної підготовки майбутніх поліцейських. Так, з урахуванням вимог загальновизнаних міжнародних демократичних стандартів в даній сфері необхідно виділити найбільш важливі пріоритети, що стануть потужною основою для перебудови всієї системи підготовки кадрів в органах МВС в цілому. Існуюча модель професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ в Україні потребує високого рівня матеріального та наукового забезпечення, а саме збільшення витрат на систему органів МВС, підвищення рівню інформатизації ОВС, створення практичних рекомендацій, щодо використання досвіду зарубіжних країн в процесі підготовки кадрового забезпечення [1, с. 34].

Особливе місце у використанні зарубіжного досвіду займають міжнародні програми, направлені на співробітництво та підготовку працівників правоохоронних органів. Зокрема,